



Π Λ Α Τ Ω Ν

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ

*«Μέτρον τοιούτων λόγων ἀκούειν
δλος ὁ βίος νοῦν ἔχουσι».*

Πλάτωνος Πολιτεία 450B

ΕΤΟΣ Η' 1956

ΤΕΥΧΗ Α' ΚΑΙ Β'

15 / 16

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΙΔΕΡΗ
ΑΘΗΝΑΙ 1956

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006



Καὶ ἐνταῦθα ἡ κατάληξις -νται τοῦ γ' πληθυντικοῦ προσώπου καὶ παιθητικῆς φωνῆς δὲν ἱκανοποιεῖ τὸ αἶσθημα, διότι τὸ ἀκουόμενον -δι δὲν παρέχει ἐντύπωσιν γ' προσώπου, διὸ ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ -ον» ὡς κατ' ἐξοχὴν προσιδιάζουσης εἰς τὸ γ' πληθυντικὸν πρόσωπον.

Τέλος σημειοῦμεν καὶ τὸν συγῆθη πολλαχοῦ σχηματισμὸν τοῦ γ' πληθυντικοῦ προσώπου τοῦ παρατατικοῦ τῆς μέσης φωνῆς εἰς -ονταν ἀντὶ -οντο, οἷον ἐργα-φονταν, ἐλέγονταν, ἤρχονταν κλπ. Δηλονότι ἐν τῷ προσώπῳ τούτῳ ὑπεισηλθε, καθ' ἃ ἐδίδαξεν ἤδη ὁ Χατζιδάκις (1), ἀπὸ τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων ἡ κατάληξις -αν τῶν παρωχημένων τῆς ἐνεργητικῆς φωνῆς (2). Τὰ τρίτα ταῦτα πληθυντικὰ πρόσωπα τῶν βαρυτόνων τῆς μέσης καὶ παιθητικῆς φωνῆς σχηματίζονται ἀλλαχοῦ διὰ παρεκτάσεως μετὰ τῆς ἐνεργητικῆς καταλήξεως τῶν περισπωμένων -ουσαν, ἣτις ὅμως φαίνεται μεταδοθεῖσα τούτοις ἀπὸ τῶν περισπωμένων, παρ' οἷς ἐγένετο τὸ πρῶτον δεκτὴ, ἥτοι πρῶτον ἐλέχθη λ. χ. ἀπὸ τοῦ : ρωτοῦσαν, ρωτώντουσαν ἀντὶ (ἡ)ρωτῶντο καὶ εἶτα κατ' ἀναλογικὴν ἐξάπλωσιν ἐρχόντουσαν, ἐργαφόντουσαν, ἐλε-γόντουσαν κλπ. (3).

Ἐν Φαράσοις τῆς Καππαδοκίας ἡ κατάληξις -ουσαν δὲν παρεκτείνει ἀπλῶς, ἀλλὰ σχηματίζει προσαπτομένη ἀμέσως εἰς τὸ θέμα τὸ γ' πληθυντικὸν πρόσωπον τοῦ παιθητικοῦ παρατατικοῦ τῶν τε περισπωμένων καὶ τῶν βαρυτόνων ῥημάτων. Τοιοῦτοτρόπως οἱ σχηματισμοὶ οὗτοι παρέχουσι τὴν ἐντύπωσιν ἐνεργητικῶν τύπων : νανοῦσαν, ἐρχοῦσαν, ζεσταινοῦσαν, καθοῦσαν, σηκοῦσαν (4) κλπ., ἥτοι ἐνα-νοῦντο (ἀνενοοῦντο) ἤρχοντο, ἐξεσταίνοντο, ἐκάθηντο, ἐσηκῶνοντο κλπ.

Κ. Σ Π Ε Τ Σ Ι Ε Ρ Η

ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΝΤΟΛΟΓΙΑ (5)

Ἡ στροφή πρὸς τὸ Γίγνεσθαι ἡ κυριαρχήσασα εἰς τὰς ἡμέρας μας ἐγέννησε μίαν ἰδιάζουσαν ἀντίληψιν τόσον περὶ τοῦ κόσμου, ὅσον καὶ περὶ τῆς γνώσεως. Ἡ σχετικὴ τάσις ἀνεξήτησε στηρίγματα ὄχι μόνον εἰς τοὺς προφήτας τοῦ Γίγνεσθαι, τὸν Ἡράκλειτον, τὸν Ἐγελον καὶ τοὺς ἐπιγόνους τοῦ Ἐγέλου, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ δεδομένα τῶν φυσικῶν, τῶν βιολογικῶν καὶ τῶν κοινωνικῶν ἐπιστη-

1) Einleitung σ. 60.

2) Ἴδ. καὶ Kretschmer ἐνθ. ἀν. στ. 317.

3) P. Kretschmer ἐνθ. ἀν. στ. 318, A. Thumb, Handbuch σ. 149.

4) Ἴδ. καὶ Ν. Ἀνδριώτην, Τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῶν Φαράσων σ. 44.

5) Ἀνακοίνωσις γενομένη εἰς τὰς «Φιλοσοφικὰς Συζητήσεις τῶν Ἀθηνῶν», τὰς ὁργανωθεῖσας ὑπὸ τοῦ Διεθνoῦς Ἰδρύματος Φιλοσοφίας (Institut International de Philosophie) ἀπὸ 2—6 Ἀπριλίου 1955 καὶ ἐχούσας ὡς θέμα Διάλογος καὶ διαλεκτικὴ.

μῶν. Ἐστηρίχθη προσέτι εἰς τὸν ἀξιολογικὸν Σχετικισμὸν τὸν προελθόντα τόσον ἐκ τοῦ Ἱστορισμοῦ, ὅσον καὶ ἐκ τῶν ἄκρων ἐναλλαγῶν ἰδεῶν, συμβάντων καὶ τυχῶν, πὺ παρουσιάσθησαν κατὰ τὸν 20ον αἰῶνα.

Ἡ ὑπέρβασις τῆς ἰδέας τοῦ πράγματος εἰς τὴν Φυσικὴν, ἢ διαπιστωθεῖσα σχέσις μεταβάσεως ἀπὸ τῆς ὕλης εἰς τὴν ἐνέργειαν καὶ τἀνάπαλιν, ἢ ἐπιβεβαίωσις τῆς ἐξελίξεως κατὰ τὴν πορείαν τῆς ζωῆς, ἢ ἐγκατάλειψις ἀρχῶν πιστευθεισῶν ὡς μονίου γνωρίσματος τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἐγέννησαν τὴν πεποίθησιν, ὅτι ἡ ἀστάθεια καὶ ἡ ἀλλαγὴ εἶναι νόμος καθολικός, διέπων τόσον τὸ εἶναι ὅσον καὶ τὸ Νοεῖν. Ὁ ὅρος Διαλεκτικὴ ἐχρησιμοποιήθη πρὸς παράστασιν τῆς ἀρχῆς ταύτης τῆς ἀσταθείας καὶ ἀλλαγῆς, ὃ ὁποῖος εἶναι ἐπίσης ἀσταθῆς κατὰ τὴν σημασίαν.

Ἡ Διαλεκτικὴ ἀπὸ ὄνομα περὶ τοῦ ἔργου τοῦ διαλέγεσθαι τοῦ σκοποῦντος τὸν ἀκριβῆ ὀρισμὸν περὶ πραγμάτων, φαινομένων, σχέσεων, ἀξιῶν, χρησιμοποιεῖται εἰς τὰς ἡμέρας μας ὡς λέξις μαγικὴ δικαιολογοῦσα τὰς πλέον ἀντιθέτους γνώμας καὶ θέσεις.

Ὁ Ἐγγελοσ εἶχε προβάλει τὴν Διαλεκτικὴν ὡς πορείαν παριστῶσαν τὴν ἀντιθετικὴν κίνησιν τῆς Ἰδέας. Ἡ ἀντιστροφή τῆς σχέσεως μεταξὺ ὕλης καὶ Ἰδέας παρὰ μιᾶς ομάδος μαθητῶν τοῦ ἠκολουθήθη καὶ ἀπὸ τὴν μετατροπὴν τοῦ διαλεκτικοῦ σχήματος, ἀπὸ ἀντιθετικοῦ εἰς ἀντιφατικόν.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνόσ μας καὶ ἔπειτα ἐπεζήτησαν νὰ παρουσιάσουν τὴν ἀντίφασιν ὡς ἀρχὴν γεννῶσαν ὅλα τὰ ὄντα καὶ ὅλασ τὰς ἰδέασ. Οἱ ὀπαδοὶ τοῦ τύπου τούτου Διαλεκτικῆς βασίζονται ὄχι μόνον εἰς τὴν πολικότητα τοῦ ἠλεκτρομαγνητισμοῦ, ὅστις ἔχει ἀναγνωρισθῆ σήμερον ὡς «*materia prima*», ἢ εἰς τὴν θετικὴν καὶ ἀρνητικὴν συγγένειαν τῶν χημικῶν στοιχείων, ὡς ἔπραττεν ὁ *Engels*, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν σύναψιν σωματιδίου καὶ κύματος, εἰς τὸ ἀπροσδιόριστον τῆς θέσεως καὶ κινήσεως τῶν σωματιδίων, εἰς τὴν δρᾶσιν καὶ ἀντίδρασιν τῶν δυναμικῶν πεδίων, εἰς τὸν ἀμοιβαῖον ἐπηρεασμὸν ἐμβίου ὄντος καὶ περιβάλλοντος, εἰς τὴν ἐξάρτησιν τῆς διαγωγῆς τῶν προσώπων ἐκ τῶν ἐξωτερικῶν ὄρων καὶ εἰς τὴν ἀναγκαίαν παραγωγὴν τῶν μορφῶν πνευματικῆς ζωῆς ἀπὸ κοινωνικὰς καταστάσεις διαρκῶς μεταβαλλομένας.

Δὲν δέχονται πλέον, ὅτι διέπονται ὅλα ἀπὸ τὰ ἐνδογενῆ σταθερὰ γνωρίσματα ἐκάστης οὐσίας, ὡς ὑπεδείκνυεν ὁ Ἀριστοτέλης, ἀλλ' ἀπὸ τὸν Ἡρακλείτειον νόμον τῆς ἀενάου ὁοῆς, τῆς «ἐναντιοτροπίας» καὶ «ἐναντιοδρομίας».

* * *

Ἐπὶ τῶν ὡς ἄνω θὰ ἠδύνατό τις κατὰ πρῶτον νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι ἢ ἐπὶ τοῦ Ἡρακλείτου στήριξις τῆς Διαλεκτικῆς τοῦ τύπου τούτου δὲν ἐνισχύει τὴν σταθερότητά της, ἀλλ' ἀντιθέτως τὴν ἐξασθενεῖ. Τὰ «ἐναντία», τὰ «ῥέοντα» τοῦ Ἡρακλείτου ὀρίζονται ἀρχῆθεν σαφῶς ποῖα εἶναι. Ὀρίζονται «ἀπὸ κοινῆς τῶν ἀνθρώπων προλήψεως», ὅπως λέγει ὁ ἴδιος, ὡς ὄντα συνεχῶς ἐναντία καὶ οὐχὶ παροδικῶς. Ἐπειτα τὰ ἐναντία εἶναι «κατὰ λόγον» καὶ «κατὰ μέτρον» ἐναντία.

Σήμερον δεχόμεθα ὡς «ἐναντία» ἐκεῖνα πὺ καὶ πρὸ χιλιετηρίδων ἦσαν

δεκτὰ ὡς τοιαῦτα, ὅπως ἀκριβῶς δεχόμεθα ὡς σταθερὰ καὶ ἀμετάβλητα ἐκεῖνα, πὺν καὶ πρὸ χιλιετηρίδων ἐνοοῦντο.

Ἔχομεν βεβαίως πολικότητα εἰς τὴν ἀνόργανον σφαῖραν. Ἔχομεν ἐπίσης μεταστοιχείωσιν, ἔχομεν μεταβολὴν τῆς ὕλης εἰς ἐνέργειαν καὶ τῆς ἐνεργείας εἰς ὕλην. Ὅμως αἱ σχέσεις των αἰ προσδιορισθεῖσαι ἐπιστημονικῶς παραμένουν κατὰ μέγιστον ἀριθμὸν σταθεραί, καίτοι διαπιστοῦμεν ἀκαταπαύστως καὶ νέας ἢ νέους συνδυασμοὺς τῶν ἤδη γνωστῶν.

Τὸ σχῆμα τῆς διαλεκτικῆς μεταπτώσεως δὲν ἀποδεικνύεται ἐπαρκῆς διὰ τὰ ἐκφράση τὸ εἶναι. Ἡ σύγχρονος Φυσικὴ δὲν ἀνευρίσκει μόνον δράσεις ἀντιθετικὰς, ἀλλ' ἀνευρίσκει διαρθρώσεις ὁλοτήτων. Κατὰ τὰς περιπτώσεις, ὅπου ἡ φύσις παρουσιάζει ἐκδηλώσεις διαδοχικάς, αὗται δὲν προσδιορίζονται ἀπὸ τὸ στοιχεῖον τῆς ἀντιφατικότητος, ἀλλ' ἀπὸ τὸ στοιχεῖον τῆς διαφορᾶς, τὸ καθιστῶν δυνατὴν οὐχὶ τὴν ἀρνήσιν, ἀλλὰ τὴν ὑψηλοτέραν διάρθρωσιν.

Ἐντὸς τοῦ χώρου ἀνευρίσκομεν δυναμικὴν τομὴν τοῦ εἶναι κατὰ σταθερὰ ποσά. Διαπιστοῦμεν ἐπίσης ρυθμοὺς ὄντολογικούς, οἵτινες ὅμως δὲν εἶναι ἀλλαγὰι χρώδεις καὶ ἀντιφατικάι, ἀλλὰ τοιαῦται ἐμφανίζουσαι κανονικότητα καὶ σταθερότητα. Ἐκεῖθεν καὶ ἡ δυνατότης τῆς προβλέψεώς των καὶ τοῦ ἀκριβοῦς προυπολογισμοῦ των. Ἡ λογικότης τοῦ πραγματικοῦ καὶ οὐχὶ ἡ ἀντιφατικότης εἶναι ἡ προϋπόθεσις τῆς φυσικῆς ἐρεύνης.

Μία ἄλλη παρατήρησις νομίζομεν ὅτι εἶναι δικαιολογημένη. Ἐντὸς τοῦ κοσμικοῦ χώρου ἀνευρίσκομεν ὄχι μόνον τὴν δυναμικὴν τομὴν ὑπὸ τὴν μορφήν τῆς κινήσεως, ἀλλὰ καὶ ἄλλας ἀρχάς, διαφόρους ποιοτικῶς ἀπὸ τὴν κίνησιν. Ἡ ποιότης δὲν εἶναι γέννημα τῆς ποσότητος, ἀλλ' ἀντιθέτως ἡ ποσότης παρακολουθήμα τῆς ποιότητος. Ἐκάστη ποσότης εἶναι ποσότης μιᾶς ποιότητος, οὐχὶ ὅμως μόνον κινήτικῆς. Ἡ διάφορος διάρθρωσις τῶν αὐτῶν στοιχείων εἰς μίαν σύνθεσιν δίδει ἄλλο ὄν μὲ ἄλλας ιδιότητας. Σήμερον κυροῦται ἐμπειρικῶς πλέον, ὅτι ὁ «λόγος» τοῦ Ἡρακλείτου εὐρίσκεται εἰς τὴν βάσιν τοῦ κοσμικοῦ οἰκοδομήματος.

Ποιότητες δὲν ὑπάρχουν μόνον πρῶται καὶ δεύτεραι, αἱ μὲν ὑποκειμενικάι, αἱ δὲ ἀντικειμενικάι, ὡς ἐφρόνει ὁ *Locke*. Δυνάμεθα νὰ ὑποστηρίξωμεν ὅτι ὑπάρχουν καὶ πρῶται καὶ δεύτεραι καὶ τρίται καὶ τέταρται καὶ πέμπται. Ὅλαι εἶναι ποιότητες καὶ ὄλαι ἔχουν ἀντικειμενικὴν βάσιν. Ἄν αἱ πρῶται, ἡ ἔκτασις, ἡ κίνησις, ὁ ἀριθμὸς, ἡ ἡρεμία, ἡ στερεότης, ἡ διάρκεια εἶναι ὁμοφώνως ἀντικειμενικάι, καὶ αἱ δεύτεραι, τὰ χρώματα, οἱ ἤχοι, αἱ ὄσμαί, αἱ γεύσεις προέρχονται ἐπίσης ἀπὸ διάφορον διάρθρωσιν ἀντικειμενικῶν στοιχείων.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δύο ταῦτα εἶδη καὶ αἱ ποιότητες τῆς ζωῆς, μορφὴ, συντήρησις, ἀνανέωσις, πολλαπλασιασμός, ἐνστικτώδης ἐκδήλωσις εἶναι ἐπίσης πραγματικάι. Εἶναι ὄλαι ἰδιαίτεραι ἀρχαὶ τῆς ζωῆς καὶ ὄχι γέννημα διαλεκτικῶν ἀλμάτων προκαλουμένων ἀπὸ μίαν συσσώρευσιν ποσοτήτων ὑπερβαίνουσας ἐν κρίσιμον σημεῖον. Ἡ σταθερότης τῶν ὀργανικῶν μορφῶν πραγματοποιεῖται ἀπὸ δεδωμένα ἀενάως ἀσταθῆ κατὰ ποσότητα καὶ ἀριθμὸν. Ἡ ποικιλία των ἐξ ἄλλου ἀναφαίνεται ἐν μέσφ ὁμοίων ποσοτικῶν ὄρων. Ἡ διαιώνισις ἐκάστου εἶδους διὰ τῶν δύο γενῶν δὲν εἶναι ἐκδήλωσις δυναμένη νὰ παραχθῆ ἀπὸ μόνην τὴν ποσότητα.

Ἡ θαλασσία χλωρίς καὶ πανὶς παρουσιάζουν παμμεγίστην ποικιλίαν μορφῶν ὑπὸ ὄρους χημισμού, φωτισμού, θερμότητος καὶ πίεσεως τελείως ὁμοίους.

Ἡ Φυλογέनेσις δὲν φανερώνει πορείαν ἀντιθετικὴν. Ἀποκαλύπτει ἓνα προσανατολισμὸν τῆς ἐξελίξεως πρὸς εἶδη βιολογικῶς συνεχῶς ἀνώτερα. Ταύτην δὲν ἐρμηνεύουν οὔτε ἄλλατα, οὔτε μεταλλαγὰι τοῦ τύπου *de Vries*, οὔτε ἡ συνάφτησις τῶν μεταβαλλομένων ὄρων τοῦ περιβάλλοντος, ἀφ' οὗ εἶναι βεβαιωμένον ὅτι κατὰ τὴν ἐξέλιξιν μόνον εἰς μικρὸς ἀριθμὸς ἀτόμων μεταβάλλεται εἰς ἐκάστην βαθμίδα.

Ἡ ζωὴ ἀναφαίνεται ἐν μέσῳ τῶν φυσικοχημικῶν δυνάμεων ὡς ἰδία ἀρχὴ γεννώσα συσσωματώσεις ἐχούσας ἐσωτερικέυσιν καὶ μὴ δυναμένους νὰ παραχθοῦν ἀπὸ μόνην τὴν ἀντιθετικὴν ἢ ἀντιφατικὴν κίνησιν. Κατ' αὐτὴν ἔχομεν παμμέγιστον ἀριθμὸν συναρτωμένων στοιχείων. Καίτοι δὲ ἕκαστον τούτων ἔχει ἰδίας ροπᾶς, τὸ «τέλος» τοῦ συνόλου καὶ σταθερὸν εἶναι καὶ ποιοτικῶς ἄλλο ἀπὸ τὰ συναρτώμενα ποσοτικὰ στοιχεῖα. Γένεσις τοῦ «τέλους» τούτου ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τῶν πιθανότητων ἀποκλείεται. Ὁ παμμέγιστος ἀριθμὸς τῶν συναπτομένων παραγόντων ἀφίνει ἀπειροελάχιστον βαθμὸν πιθανότητος διὰ τὴν γένεσιν τῆς στατικῆς μορφῆς ἀκόμη καὶ τοῦ ἀπλουστεροῦ ἐμβίου ὄντος.

Ἡ ἔσωθεν κατεύθυνσις τῶν ἐνστικτῶν εἶναι ἀκόμη περισσότερον ἐμφανῆς ποιότης. Ταῦτα νοούμενα ὡς «*vires occultae*» ἴσως νὰ ξενίζουν. Διὸ καὶ συνεχῶς ἀναζητοῦμεν ὠχροτέρας ἐκφράσεις δι' αὐτά. Πῶς ὅμως νὰ θεωρηθοῦν ταῦτα εἴτε ὡς «ἐξηρητημένα ἀντανάκλασις», ὡς ἤθελεν ὁ *Paulow*, εἴτε ὡς «πολύπλοκοι ἀντιδράσεις ἢ συνισταμένη ἀναγκῶν», ὡς ἐπρότεινε μόλις προσφάτως ὁ *N. Hartmann*; Γνωρίζομεν τί εἶναι ἀντανάκλασις. Εἶναι κίνησις μηχανικὴ. Εἶναι μία ὁμοίομορφος ἀπάντησις εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ εἶδος ἐρεθίσματος. Τούναντίον τὸ ἐνστικτον εἶναι κάτι πολυσύνθετον κατὰ τὴν ὑφὴν του, προσδιοριζόμενον ἀρχῆθεν ἔσωθεν ἀπὸ ἓν κέντρον. Ὁ ἐσωκεντρικὸς προσδιορισμὸς δὲν ἀναφαίνεται μόνον κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ ἔξωθεν ἐρεθίσματος, ἀλλ' ἤδη ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς γονιμοποιήσεως παντὸς ὠαρίου ἢ σπέρματος. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης τὸ ἐνστικτον προσδιορίζει καὶ τὴν αὔξησιν καὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ σώματος καὶ τὴν διαφοροποίησιν τῶν λειτουργιῶν καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν ἐκδηλώσεων.

Ὁ ὄρος «ἀνάγκη» καὶ «συνισταμένη ἀναγκῶν» ἀντὶ νὰ ἐρμηνεύῃ τὰς εἰδικὰς ποιότητας τῶν ἐνστικτῶν ἐπιβεβαιώνει ἀντιθέτως τὸν χαρακτηριστικὸν ἐσωκεντρικὸν τῆς ζωῆς.

Ἡ πλέον ὠλοκληρωμένη ἐμφάνισις ἐσωκεντρικότητος καὶ σταθερότητος εἶναι ἡ τοῦ ἀνθρωπίνου ὄντος. Ἡ συνειδησιακὴ ζωὴ καὶ ἡ ὅλη διαγωγή τοῦ προσώπου δὲν γεννῶνται πρωταρχικῶς ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς ὄρους καὶ ἐπιδράσεις. Ἡ συνείδησις καταγράφει μόνον τοὺς ἐρεθισμοὺς πὺ ἐκείνη θέλει. Ἐπίσης δοῦ ὅπως αὐτὴ θέλει. Ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους ἔχομεν ποικίλους τρόπους διαγωγῆς. Οὗτοι εἶναι τόσον περισσότερον ἀνεξάρτητοι, ὅσον μεγαλύτερος εἶναι ὁ βαθμὸς ἐσωτερικότητος καὶ συνειδητότητος. Ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ εὐθύνη ἀποτελοῦν τὸν πυρῆνα τῆς προσωπικότητος.

Ἐν ἄλλο ἐμπειρικὸν δεδομένον βεβαιοῦν τὸ ἀσθενὲς τοῦ δόγματος περὶ γε-

νικῆς ἀλλαγῆς εἶναι ἢ σταθερότης χαρακτήρος προσώπων καὶ λαῶν. Οὗτοι μένουσι οἱ αὐτοὶ ὑπὸ τὰς πλέον ἀντιφατικὰς περιστάσεις.

Ὁ διαλεκτικὸς νόμος εὕρισκει ἀκόμη μικροτέραν δικαίωσιν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ πνεύματος. Ἐχομεν ἐκεῖ ἐννοίας καὶ ἀξίας σταθερὰς παρ' ὅλην τὴν πάροδον αἰώνων. Κατὰ τὴν διαδοχὴν τῶν γενεῶν ἔχομεν ἀλλαγὴν διαφερόντων, μεταβολὴν ἐννοιῶν, ἀκόμη καὶ ἀξιῶν. Ἡ μεταβολὴ τῶν ἐννοιῶν δὲν εἶναι ἀντιφατικὴ εἰ μὴ εἰς λίαν περιορισμένην ἔκτασιν. Τὰς περισσοτέρας φορὰς δὲν πρόκειται περὶ ἀλλαγῆς, ἀλλὰ μερὶ μιᾶς αὐξήσεως τοῦ περιεχομένου τῆς ἐννοίας, ἢ μιᾶς νέας συνδέσεως τῶν αὐτῶν στοιχείων, προϊόντα οὐχὶ τοῦ νόμου τῆς ἀντιφάσεως, ἀλλὰ τῆς ἀκριβεστερας ἀποκρυπτογραφῆσεως τοῦ εἶναι ἔπειτα ἀπὸ μίαν πνευματικὴν προσπάθειαν πλέον συστηματοποιημένην καὶ πλέον ἐντατικὴν. Φθάνομεν νὰ ἀποκαλύπτωμεν σχέσεις καὶ ιδιότητας νέας, ἀλλ' ὄχι πάντοτε ἀντιθέτους πρὸς τὰς ὑπαρχούσας. Ὁ χαρακτήρ τῆς ἀλλαγῆς ὡς αὐξήσεως ἔχει σημειωθῆ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἡρακλείτου, τονίζοντος ὅτι «*ψυχῆς ἐστὶ λόγος ἑαυτὸν αὖξων*».

Ἡ σφαῖρα τῶν ἀξιῶν, ἢ ὁποία εἶναι ἢ ἀνωτάτη περιοχὴ ποιότητων, δὲν διέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου τῆς ἄρσεως πάσης θέσεως καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἀντιφατικῶς ἀντιθέτου ἀπαξίας ὡς ἀξίας. Δὲν συμβαίνει διάλυσις περιοδικὴ τῆς οὐσίας τῶν ἀξιῶν, ἀλλ' ἀπλῶς μετακίνησις τοῦ ἀξιολογικοῦ βλέμματος πρὸς ἄλλας περιοχάς. Τὸ ἀξιολογικὸν πεδίου περιλαμβάνει πλῆθος σκοπῶν καὶ ἰδεωδῶν, ἐκστῆθεν ἢ ἀλλαγὴ τοῦ ἀξιολογικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ὅπως ἔχομεν πλῆθος ἀπὸ ἐννοίας ὀρισθείσας πρὸ χιλιετηρίδων καὶ διατηρουμένας ἀμεταβλήτους, οὕτως ἔχομεν ἀξίας, αἵτινες συνεκίνησαν ἤδη πρὸ πολλῶν αἰώνων πρόσωπα καὶ λαοὺς, ἀλλὰ καὶ συγκινουῦν καὶ τώρα ὁμοίως. Εἰς τοῦτο συνίσταται καὶ ἡ κλασσικότης παντὸς μεγάλου δημιουργήματος.

Ἡ ἐπὶ τῶν συγκρούσεων τῶν ἀξιῶν στηριζομένη Διαλεκτικὴ δὲν αἶρει τὴν σταθερότητα τῆς ὑφῆς των, οὔτε τὴν διάρκειαν τοῦ κύρους των. Εἶναι ἀπλῆ ἀπροθυμία προσώπων καὶ ἐποχῶν πρὸς ἄμεσον ἀνάληψιν εὐθύνης δι' ὀρθὴν ἱεράρχησιν τῶν διαφόρων εἰδῶν ἀξιῶν. Εἶναι παραμονὴ ἐπὶ μακρὸν εἴτε προσώπων εἴτε ὁμάδων εἰς κατάστασιν ταλαντεύσεως λόγῳ ἠλαττωμένου πνευματικοῦ δυναμισμού καὶ ὄχι μαρτυρία περὶ τοῦ ἀσταθοῦς καὶ ἀβεβαίου εἴτε τῆς ἀξιολογικῆς ὑφῆς, εἴτε τῆς θέσεως εἰς τὴν ἀξιολογικὴν κλίμακα τῶν ἀνωτέρων ἀξιῶν.

Βεβαίως ἡ πολιτικὴ πράξις δὲν διστάζει συχνὰ νὰ ἀρνῆται ἀρχὰς ἀνεγνωρισμένας, νὰ ἐγκαταλείπη ἰδεώδη διακηρυχθέντα ἐπισήμως, ἢ νὰ δίδῃ ἐρμηνείας τελείως ἀντιφατικὰς εἰς ἐννοίας σαφῶς ὀρισμένας καὶ μονοσημάντους. Καὶ τὸ πράττει ἐπικαλουμένη τὸν διαλεκτικὸν νόμον. Ἐδῶ ὁμοίως δὲν πρόκειται περὶ Φιλοσοφίας, ἀλλὰ περὶ Πολιτικῆς. Πρέπει νὰ εἴμεθα προσεκτικοί, ὥστε νὰ μὴ μεταβάλλωμεν τὴν Φιλοσοφίαν εἰς «*Ancillam actionis politicae*».

* *

Ἐν συμπεράσματι ἡ Διαλεκτικὴ πρέπει νὰ ἐπανεύρῃ τὸ ἀρχικόν της λειτουργήμα, τὸ ὀρισθὲν εἰς αὐτὴν ὑπὸ τοῦ Σωκράτους καὶ τοῦ Πλάτωνος. Νὰ παραμείνῃ ἡ μέθοδος τοῦ διαλόγου τοῦ πνεύματος μὲ τὸν ἑαυτὸν του διὰ τῆς ἀντι-

παραθέσεως τοῦ διαφόρου, τοῦ ὁμοίου, τοῦ σχετικοῦ, τοῦ ἀντιθέτου, τοῦ ἀνωτέρου εἰς πᾶσαν ἀντίληψιν, παράστασιν, ἔννοιαν, πρότασιν, ἀξίαν.

Ἡ συνείδησίς μας θεωρεῖ τὸ εἶναι παρωθουμένη ἀπὸ μίαν ἐγγενῆ εἰς ἑαυτὴν τάσιν. Ἡ τάσις αὕτη πρὸς τὰ ἔξω, ἡ *intentionalité* κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς Φαινομενολογίας, δὲν εἶναι ἔργον τῶν ἑξωτερικῶν ἐπιδράσεων. Κατὰ τὴν ἐπαφήν της μὲ τὸ εἶναι ἡ συνείδησίς μας ἀναζητεῖ καὶ ἀναγνωρίζει στοιχεῖα καὶ κατηγορίας ὅμοια μὲ τὰ ἰδικά της. Διαπιστώνει, ὅτι εἶναι ὠργανωμένη ἀντιστοιχῶς πρὸς τὸ εἶναι, μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι τὸ εἶναι τὸ εὕρισκει πλουσιώτερόν της.

Τὸ ἀντίστοιχον ποῦ εὕρισκει ἡ συνείδησίς μας εἰς τὸ εἶναι δὲν εἶναι μόνον ἡ κίνησις καὶ μάλιστα μὲ ρυθμὸν αἰωνίως ἀντιφατικόν. εἶναι ἀκόμη ἡ διάκρισις, ὁ λόγος, ἡ ποιότης, ἡ μορφή, τὸ τέλος, τὸ νόημα, ἡ ἀξία. Θὰ ἠδύνατό τις ἴσως νὰ ὑποστηρίξη, ὅτι ἡ συνείδησίς μας θεωροῦσα τὸ εἶναι δὲν ἀσκεῖ μίαν Διαλεκτικὴν, ἀλλὰ μίαν Πολυλεκτικὴν.

Dialectique contemporaine et Ontologie

La dialectique moderne, provenant d' Hegel et arrivé jusqu' à nos jours par ses Epigones, enseigne aujourd' hui que l' *instabilité* et le *changement* et même la *contradiction* constituent la loi qui régit aussi bien l' Être que la pensée. Ses partisans se basent non seulement sur la propriété de la polarité de l' électromagnétisme et la parenté chimique, positive ou négative, comme l' entendait Engels, mais aussi sur les phénomènes de la transformation de la matière en énergie et vice versa, sur la jonction du corpuscule et de l' onde, sur l' indétermination de la position et du mouvement chez les corpuscules, sur l' action et la réaction des champs dynamiques, sur l' influence mutuelle de l' être vivant et du milieu ambiant, sur la dépendance de la conduite des personnes par les conditions extérieures, et sur la déduction des formes de la vie spirituelle des événements historiques et sociaux, en perpétuel changement.

Sur ces arguments nous pouvons remarquer ce qui suit.

La Physique contemporaine ne trouve pas que des actions antithétiques ou contradictoires dans les phénomènes, mais également des « *diarthroses entieres* », tant dans les phénomènes parallèles que dans ceux qui sont successifs. Le changement n' est pas la loi universelle, puisque les coupures dynamiques dans l' espace sont stables. De même les rythmes ontologiques ne sont pas des changements chaotiques, mais ils présentent une régularité et une stabilité. Ainsi que l' avait remarqué Héraclite « *les opposés* » sont continuelement et non passagerement « *opposés* », et les « *changeants* » varient d' après la raison et la mesure, « *κατὰ λόγον καὶ κατὰ μέτρον* ».

Il est a remarquer encore que dans l' espace cosmique nous trouvons non seulement la coupure dynamique sous forme de mouvement, mais

aussi d'autres principes qualitativement différents du mouvement et de la quantité. Toute quantité est une quantité d'une qualité, et non seulement d'une qualité mouvante.

A part les qualités premières et secondes de *Locke* la vie avec sa richesse des formes, des fonctions et des manifestations, est une qualité autonome, ne provenant pas de la quantité qui surpasse un point critique. La variété des formes apparaît dans des conditions semblables. L'évolution de la vie ne présente pas une dialectique contradictoire, mais une conservation des types réalisés, parallèle à une ascension vers des formes supérieures.

La personne humaine avec son interiorisation, sa vie consciente et son initiative absolue n'est pas un produit des conditions extérieures. Sous les mêmes conditions nous agissons différemment. La liberté et la responsabilité, qualités qui composent le noyau de la personnalité, ne se déterminent pas par la contradiction dialectique.

Dans la région de l'esprit le changement dialectique trouve encore moins d'appui. Nous avons là, malgré les siècles, des idées et des valeurs stables. La variation des concepts n'est contradictoire, qu'en une étendue très limitée. Le plus souvent il ne s'agit pas de changement, mais d'un accroissement, et cela à cause d'un déchiffrement plus exact de l'Être.

La sphère des valeurs n'est pas de même gouvernée par la contradiction. Nous avons seulement un détour périodique du regard intérieur vers d'autres valeurs, à cause de la pluralité de ces dernières. Il y a des valeurs, qui ont ému les personnes et les peuples, et cela depuis des siècles, de la même façon qu'elles nous émeuvent aujourd'hui.

La politique ne se fait pas scrupule de nier des principes admis, d'abandonner des idées proclamées officiellement ou de donner des significations absolument opposées à des notions monosemantes, en invoquant la loi dialectique. Mais ce n'est pas de la Philosophie, c'est de la Politique.

Il faut que toujours la dialectique reste la méthode du dialogue de l'esprit avec lui-même, dans le but de distinguer le propre, le semblable, le relatif, le contraire, le supérieur, l'essentiel.

L'«*intentionnalité*» de notre conscience n'est pas l'œuvre des excitations extérieures. Au contact de l'Être la conscience reconnaît des catégories semblables aux siennes. Elle trouve une correspondance d'organisation entre l'Être et elle-même. Ce correspondant n'est pas uniquement le mouvement d'un rythme éternellement contradictoire ; c'est encore de la distinction, de la raison, de la qualité, de la forme, de la fin, du sens, de la valeur. Au cours de la contemplation la conscience n'exerce pas une dialectique, mais nous pourrions dire, une «*polylectique*».